

EXEGESIS

**INTRODUCERE ÎN LIMBA GREACĂ
(KOINE) A NOULUI TESTAMENT**

Baban Octavian

EXEGETIS

**INTRODUCERE ÎN LIMBA GREACĂ
(KOINE) A NOULUI TESTAMENT**

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București**

Coperta: Angelica Mălăescu (Badea)

Copyright © 2009
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
B-dul Nicolae Bălcescu 27-33,
sect. 1, București.
Tel./Fax. (021) 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro.
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

EDITURĂ RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL
CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR
(C.N.C.S.I.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BABAN, OCTAVIAN D.

Introducere în limba greacă (Koine) a Noului Testament /
Octavian Baban. - București : Editura Universitară, 2009
Bibliogr.
ISBN 978-973-749-801-4

811.14:225.09

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Universitare.

Distribuție: tel/fax: (021) 315.32.47
(021) 319.67.27
comenzi@editurauniversitara.ro

ISBN 978-973-749-801-4

Conținut

Introducere	9
1. ABC sau ABG? Alfabetul grecesc	13
1.1. Alfabetul grecesc	13
1.2. Accentele, semnele de aspirație, diacritice și de punctuație .	17
1.3. Exerciții	21
2. Substantivele de declinarea a 2a	23
2.1. Generalități (declinări, cazuri)	23
2.2. Exerciții	27
3. Conjugarea verbelor în - ω; Modul indicativ, timpul prezent.....	29
3.1. Generalități (conjugări, diateze, moduri, timpuri)	29
3.2. Timpul prezent (acțiunea continuă).....	32
3.3. Negațiile οὐ și μή.....	35
3.4. Exerciții	38
4. Substantivele de declinarea a 1a	40
4.1. Declinarea 1a și subcategoriile ei.....	40
4.2. Exerciții	42
5. Adjectivele (declinarea 1a și 2a), adverbele	46
5.1. Adjectivele	46
5.2. Adverbele	48
5.3. Exerciții	49
6. Timpul viitor (acțiunea nedeterminată).....	51
6.1. Descriere și reguli.....	51
6.2. Exerciții	54
7. Substantivele de declinarea a 3a	57
7.1. Prezentare generală	57
7.2. Prezentare pe grupe	58

7.3. Exerciții	65
8. Adjectivele de declinare a 3a.....	67
8.1. Adjectivele propriu-zise	67
8.2. Adjective neregulate (formă mixtă)	70
8.3. Gradele de comparație.....	71
8.4. Exerciții	73
9. Timpul imperfect (acțiunea repetată)	75
9.1. Descriere și reguli.....	75
9.2. Utilizările imperfectului	77
9.3. Exerciții:.....	78
10. Prepoziții, conjuncții, numerale	80
10.1. Prepozițiile	80
10.2. Exerciții	90
10.3. Conjuncțiile	91
10.4. Exerciții	92
10.5. Numeralele	93
10.6. Exerciții	95
11. Timpul aorist (acțiunea punctuală).....	96
11.1. Generalități	96
11.2. Aoristul tematic	97
11.3. Aoristul atematic	101
11.4. Aoristul mixt	103
11.5. Exerciții	103
12. Diatezele medie și pasivă	107
12.1. Terminații generale	107
12.2. Diatezele medie și pasivă ale verbelor deponente.....	112
13. Verbele de contracție.....	114
13.1. Reguli generale.....	114

13.2. Paradigme.....	115
13.2. Exerciții:.....	120
14. Perfect și chiar mai mult (acțiunea cu efect).....	121
14.1. Timpul perfect.....	121
14.2. Timpul mai-mult-ca-perfect.....	125
14.3. Exerciții:.....	127
15. Modul participiu (acțiunea de fundal).....	130
15.1. Generalități.....	130
15.2. Paradigmele temporale ale participiului.....	131
15.3. Utilizările participiului.....	139
15.4. Exerciții.....	143
16. Modul subjonctiv (acțiunea sugerată).....	146
16.1. Paradigmele temporale ale subjonctivului.....	146
16.2. Utilizările subjonctivului.....	150
16.3. Exerciții.....	153
17. Modul imperativ (modul poruncii).....	155
17.1. Paradigmele temporale ale imperativului.....	155
17.2. Utilizările imperativului.....	161
17.3. Exerciții:.....	163
18. Modul optativ (modul dorinței).....	166
18.1. Paradigmele temporale ale optativului.....	166
18.2. Utilizările optativului.....	169
19. Modul infinitiv (acțiunea ca referință).....	171
19.1. Paradigmele temporale ale infinitivului.....	171
19.2. Utilizările infinitivului.....	173
19.3. Exerciții.....	176

20. Pronumele.....	178
20.1. Pronumele personale	178
20.2. Pronumele demonstrative	179
20.3. Pronumele relativ	181
20.4. Pronumele interogativ și pronumele nehotărât.....	182
20.5. Pronumele de reciprocitate.....	184
20.6. Pronumele reflexiv	185
20.7. Pronumele posesiv.....	186
20.8. Pronumele corelativ demonstrativ.....	187
20.9. Pronumele negativ.....	187
20.10. Exerciții	188
21. conjugarea verbelor în - μι	190
21.1. Generalități.....	190
21.2. Paradigmele temporale și modale ale verbelor în - μι	191
21.3. Exerciții	200
ANEXE	201
Anexa 1: formele principale ale verbelor.....	201
Anexa 2: Λυω, Paradigma verbelor în -ω	203
Anexa 3: Reguli generale pentru accente.....	206
Anexa 4: Împărțirea pe silabe.....	211
Anexa 5: Vocabular selectiv	213
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	242

INTRODUCERE ÎN LIMBA GREACĂ

A NOULUI TESTAMENT (*KOINH*)

INTRODUCERE

Limba greacă, o limbă indo-europeană, este una din limbile fundamentale ale culturii europene. Împreună cu popoarele hitite, grecii au migrat în Europa în jurul anilor 2500 î.H. Limba lor este atestată documentar începând cu aproximativ 1400 î.H. Sosiți în valuri succesive, micenienii, aheii, dorienii, ionienii, etc., au colonizat Grecia continentală, țărmurile peninsulei balcanice, Asia mică, porțiuni întinse din țărmurile Mediteranei, construind o civilizație variată și bogată, războinică, divizată, dar, în același timp, elevată artistic și filosofic, care s-a exprimat printr-o varietate de dialecte grecești (principalele dialecte grecești sunt: aeolic, doric, ionic și attic). Grupa dialectelor sudice ale limbii grecești include dialectele ionic, attic și arcado-cipriot; dialectele nordice cuprind dialectele eolic, grec-occidental și dialectul doric. Deși artiștii și filosofii greci au scris opere însemnate în toate dialectele, dialectul attic, vorbit în jurul Atenei, se distinge ca fiind cel mai elevat și cel mai prestigios.¹

¹ J. Debut, *ΔΙΔΑΣΚΩ, Manuel a l'usage de Grand Debutants des lycées et universités* (tome 1), Paris: Les Belles Lettres, 1973, pp. 7-18.

Noul Testament, cartea de căpătâi a creștinătății, a fost scris însă în dialectul *koine*, un dialect dezvoltat din modificarea dialectului attic în urma cuceririlor și interacțiilor culturale și economice ale grecilor și macedonenilor cu popoarele din Orientul Apropiat. Acest dialect a ajuns să fie folosit în bazinul Mării Mediterane, cu precădere în zona Asiei Mici și a Africii de Nord. Acest dialect conține influențe semitice în vocabular și în retorică, modificări apărute atât datorită evoluției normale a limbii în spațiul grecesc cât și datorită interacției culturale asiatice în spațiul civilizației eleniste (spațiul ocupat în urma cuceririlor lui Alexandru cel Mare). În urma acestor interacții, dialectul *koine* a ajuns să reflecte mai mult tendințele vorbirii din viața de zi cu zi decât cugetarea sofisticată stilistic, deși s-au scris și în acest dialect lucrări de filozofie, geografie, istorie, beletristică (cf. Polibius, Strabon, Plutarh, etc.).

Limba *koine* s-a dezvoltat ca o limbă practică, cu vocabular și sintaxă bogate în împrumuturi, și cu o gramatică simplificată față de greaca clasică. Normele ei nu erau arbitrare ci fixate, transmise prin școli și prin intermediul operelor literare. Influențele resimțite asupra vocabularului și modificările ortografice și sintactice, fonetice, etc., au continuat în timp și se regăsesc și în evoluția limbii grecești moderne.

Printre deosebirile mai importante față de dialectul attic se pot enumera următoarele: grupul attic de consoane duble ττ din rădăcina cuvintelor se transformă în dublu sigma - σσ; consoanele finale eufonice -ς și -ν din οὐτως și ἔστιν au ajuns să fie adăugate indiferent dacă erau urmate de un cuvânt ce începea cu o vocală sau de unul care începea cu o consoană; adverbul κἄλως (bine) a înlocuit treptat termenul clasic εὖ. În mod similar, adjectivul ἔσχατος (ultim, final) a înlocuit formele mai vechi τελευταίος, ὕστατος; substantivul προβατον (oaie) a luat locul formei vechi οἶς, numeralul cardinal εἷς (unu) a devenit echivalent cu pronumele nehotărât -τις (un, cineva), etc.

Au dispărut formele pluralului dual și au rămas doar cele ale pluralului obișnuit. Folosirea timpului viitor a devenit tot mai restrânsă, iar modul optativ a fost înlocuit progresiv cu modul

subjonctiv care, de asemeni, tindea să fie preferat și în locul modului imperativ. Verbele la timpul aorist manifestă preferință pentru terminațiile în α . Folosirea conjuncției $\kappa\alpha\iota$ (și) a devenit mai frecventă și mai nuanțată (o influență semitică). Conjugarea verbelor în $-\omega$ a devenit preponderentă, și apar tranziții ale verbelor în $-\mu\iota$ spre conjugarea în $-\omega$ ($\acute{\alpha}\phi\iota\eta\mu\iota$ - $\acute{\alpha}\phi\iota\omega$, a ierta, ambele forme fiind prezente în NT).²

În ceea ce privește scrierea, dialectul *koine* a urmat normele antice grecești; manuscrisele Noului Testament, ca și operele lui Aristotel, Platon, sau cele ale lui Tucidide, ori Pausanias, Strabon, etc., au fost scrise cu caractere unciale (litere mari), fără spații între cuvinte (scrierea cursivă nu a fost folosită decât din secolul v-vi). Astfel, o propoziție cum ar fi ‘Dumnezeu este Domnul’ se scria legat, $\Theta\Theta\text{Ε}\text{Ο}\Sigma\text{Ε}\text{Σ}\text{T}\text{I}\text{N}\text{Ο}\text{Κ}\text{Υ}\text{Ρ}\text{I}\text{Ο}\Sigma$, și nu $\text{Ο}\ \Theta\text{Ε}\text{Ο}\Sigma\ \text{Ε}\text{Σ}\text{T}\text{I}\text{N}\ \text{Ο}\ \text{Κ}\text{Υ}\text{Ρ}\text{I}\text{Ο}\Sigma$ (cu litere cursive textul ar fi fost: $\theta\theta\epsilon\omicron\sigma\epsilon\sigma\tau\iota\nu\omicron\kappa\upsilon\rho\iota\omicron\varsigma$). Punctuația era redusă la minimum și, pentru cuvintele foarte cunoscute, se foloseau prescurtări, cum ar fi: $\Theta\Sigma$ pentru $\Theta\text{Ε}\text{Ο}\Sigma$ - Dumnezeu, $\text{Κ}\Sigma$ pentru $\text{Κ}\text{Υ}\text{Ρ}\text{I}\text{Ο}\Sigma$, domn, etc. Propoziția anterioară ar fi putut fi scrisă, deci, și sub forma $\Theta\Theta\Sigma\text{Ε}\text{Σ}\text{T}\text{I}\text{N}\text{Ο}\text{Κ}\Sigma$. O astfel de scriere transforma scrisul și cititul textelor într-o activitate care cerea antrenament, efort de descifrare și multă atenție.

Materialul prezentat în acest volum are scopul de a echipa studentul cu cunoștințele și abilitățile necesare pentru a citi și traduce textele

² F. Blass și A. Debrunner, *A Greek Grammar of the New Testament and Other Early Christian Literature*, trad. și rev. R.W. Funk, Chicago, IL: UCP, 1961; E.H. Dana, și J.R. Mantey, *A Manual Grammar of the Greek New Testament*, New York: MacMillan, 1927; F.W. Gingrich, ‘The Greek New Testament as a Landmark in the Course of Semantic Change’, *JBL* 73 (1954), 189-196. Cf. J.C. Treat, *Differences Between Classical and Hellenistic Greek, A Quick Introduction*, <http://ccat.sas.upenn.edu/jtreat/koine/classical.htm>, 2002, decembrie.

Noului Testament în limba greacă. Pentru aceasta, materialul ia forma unei serii succinte de lecții axate pe morfologia dialectului *koine*, cu anumite – dar puține - elemente de sintaxă, cu multe exemple din textul NT, care ilustrează diverse reperi gramaticale și subliniază valoarea exegetică a gramaticii în studiul NT. Manualul încearcă să asiste studentul la efectuarea unui prim pas spre înțelegerea literei, limbii, și spiritului Noului Testament, un pas care poate fi continuat, ulterior, prin studiul sintaxei și al exegezei biblice, precum și al traducerii dinamice a NT.³

³ În acest scop se poate la apela și la informațiile din J.E. Tipei, *Limba greacă a Noului Testament*, Oradea: Cartea Creștină, 1994; A.F. Ștef, *Manual de greacă veche*, București: Humanitas, 1996; C. Balmuș și Al. Graur, *Gramatica limbii grecești (fonetică, morfologie, sintaxă)*, Iași: Editura Autorilor Asociați, 1935; M. Balme și G. Lawall, *Athenaze. An Introduction to Ancient Greek*, Oxford, Oxford UP, 1990; 1991, vols. 1-2; J. W. Wenham, *The Elements of New Testament Greek*, Cambridge: Cambridge UP, 1988, etc. Pentru studiul NT recomandăm M.S.J. Zerwick, și M. Grosvenor, *A Gramatical Analysis of the Greek New Testament*, Roma: Editrice Pontificio Istituto Biblico, 1993 (4a ed., revizuită); *The Greek New Testament*, editori K. Aland, M. Black, C. M. Martini, B.M. Metzger, și A. Wikgren, ediție comună pentru a 4a ediție *United Bible Societies* și a 27a ediție *Novum Testamentum Graece* (Nestle-Aland), Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, London: United Bible Societies, 1993.